
Okuma-Yazmaya Hazırlık ve Destek Çalışmaları

-
- Her çocuğun hazır oluş düzeyi farklı olabilir. Ayrıca her çocuk başlangıç okuma öğretimi için hazır olabilirken diğer adım için hazır olmayabilirler. Hazır oluş durgun değildir. Bu nedenle çocuğun hazır oluşu sürekli değerlendirilmelidir. Okuma ve yazma öğretimi başlamadan önce çocuğun hazırlık için güçlü ve zayıf yanlarını belirlemek için şu soruları kullanabiliriz:

A. Fiziksel Durum

- Çocuğun genel sağlık durumu iyi mi?
- Çocuğun görme durumu iyi mi?
- Çocuğun işitme durumu iyi mi?
- Fiziksel koordinasyonu iyi mi?

B. Yazılı Dil Farkındalığı

- 1. Yazının işlevini biliyor mu?
- 2. Çevresindeki yazıların farkında mı? En azından birkaç levha, ürün etiketi
- ya da logo okuyabiliyor mu?
- 3. Kitapların okunabildiklerini biliyor mu?
- 4. Kitabı tutup, sayfalarını çevirebiliyor mu?
- 5. Kitapta resimden çok yazının mesaj taşıdığını biliyor mu?
- 6. Okumanın yönünü biliyor mu?

-
- 7. Kitap, sayfa, harf, sözcük, öykü gibi yazılı dil terminolojisine hakim mi?
 - 8. Kitap adı, başlık sayfası ve yazar adı gibi kitap formatına ilişkin bilgisi var mı?
 - 9. Sayfa sayfa okumak gibi kitap okuma yollarına ilişkin bilgisi var mı?
 - 10. Yazılı sözel sözcük ilişkisinin farkında mı?
 - 11. Bağlamı ve diğer ipuçlarını anlam çıkarmak ve sözcükleri tanımak için kullanıyor mu?

-
- 12. Alfabetik bilgi ne düzeyde? Harflerin ayırıcı özelliklerine ilişkin bilgisi var mı? Alfabede isimlendirdiği harfler var mı? Harf-ses ilişkisi kuruyor mu?
 - 13. Sembolik olarak iletişim amaçlı yazı yazıyor mu?

C. Sözel Dil Becerileri

- Sesbilgisel farkındalığa sahip mi?
- Anlatım becerilerinde sorun var mı?
- Çocuk başka insanlara kendini ve deneyimlerini anlaşılır bir biçimde anlatabiliyor mu?
- Sözcük dağarcığı yeterli mi? Çeşitli kavram ve sözcükleri anlıyor mu? Örneğin şeftalinin bir meyve, ineğin yavrusunun buzağı olduğunu biliyor mu? Üstüne, altına, altında, üstünde, arasında gibi edatları biliyor mu?

-
- Dinlediğini anlamada sorunu var mı? Yönergeleri anlıyor mu?
 - Okul dilini kullanıyor ve anlıyor mu? Bir başka anlatımla, “daire şekli oluşturarak oturun”, “kitaplık köşesi” gibi ifadelerin anlamını biliyor ve kullanıyor mu?
 - Konuşmasının anlaşılabilirliği engelleyecek gramer problemleri var mı?

D. Algısal Beceriler

Görsel algısal becerilerinde sorun var mı?

- Görsel ayırt etme sorunu var mı? Şekilleri, harfleri ve sözcükleri görsel olarak ayırt edebilme becerisine sahip mi?
- Görsel bellek sorunu var mı?

İşitsel algısal becerilerinde sorun var mı?

- İşitsel ayırt etme sorunu var mı?
- İşitsel bellek sorunu var mı?

Dokunsal algısal becerilerinde sorun var mı? Bir nesneyi dokunarak tanıyor mu? Düz ve pütürlü yüzeyleri gözleri kapalıyken ayırt edebiliyor mu?

E. Motor Beceriler

1. Puzzle yapmada, resim vb. tamamlamada ve kesme etkinliklerinde makas kullanmada güçlük yaşıyor mu?
2. Kalem, boya kalemi kullanmada yavaş mı?

F. Bilişsel Beceriler

Dikkat süresi nasıl?

Akıl yürütebiliyor mu?

Yeni öğrendiklerini bildikleriyle ilişkilendiriyor mu?

Neden-sonuç ilişkisi kurabiliyor mu?

Problem çözebiliyor mu?

G. Sosyal-Duygusal Durumu

- Ortam değiştiğinde davranışını buna uydurur mu?
- Bağımsız çalışır mı?
- Öğrenme isteğine ve verilen işleri tamamlama becerisine sahip mi?
- Diğer ocuklarla ilişkileri iyi mi?
- Başkalarını dinliyor ve uygun şekilde tepki veriyor mu?
- Olumlu bir benlik imajına sahip mi?

-
- Bunlar ne sorulması gereken tüm sorular değildir ayrıca bunlardan bir ya da birkaçındaki başarısızlık ilkokuma ve yazmanın başlangıç dönemi için olumsuz bir durum değildir.
 - Evetlerin sayısının fazla olması istenen bir durumdur. Hayır cevapları çocuk için planlanan hazırlık programında üzerinde durulması gereken gereksinimleri gösterir.

-
- Bu ve bunlar gibi soruların cevapları çocukların gözlenmesi, onlarla konuşulması, anne babalarla görüşme yapılması ve çeşitli testlerin uygulanmasıyla elde edilebilir.
 - Değerlendirmede bilgi kaynaklarını kullanırken çok dikkatli olunmalıdır. Çocukların ve anne babaların söyledikleri yanlış anlaşılabilir ya da doğru olmayabilir.
 - En iyi prosedür formal ve informal değerlendirme araçlarını birlikte kullanmaktır.

-
- **Okul ve okul sonrası başarı için gerekli.**
 - **0-8 yaş**
 - Doğumdan okul yaşına kadar geçen sürede yalnızca okuma değil, yazma da gelişir.
 - Çevrenin uyarımıyla çocukta okuryazarlık filizlenir. Okuryazarlık gelişimi devam eden bir süreçtir.
 - Okuryazarlık gelişimi çocuğun doğumu ile başlar, aile yaşamı bağlamında ve toplumsal ortamda gelişir.

-
- Okuryazarlığın temelleri sosyal etkileşimle başlar ve yetişkinlerin destekleyici, kabul edici ve motive edici tutumlarıyla devam eder.
 - Çocuklar kendi okuryazarlık gelişimleri sürecinde aktif olarak yer alırlar.

- Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri birlikte ve birbirleriyle bağlantılı olarak gelişirler; birinin gelişimi diğerini izlemez.
- Okuma gelişiminde okul öncesi ve başlangıç okuması dönemleri arasında süreklilik vardır. Okuryazarlık devam eden bir süreçtir. Çocuğun okumayı öğrenmek için hazır olduğu bir nokta yoktur. Çocuklar çok erken yaşlardan itibaren okuryazarlık yeterliklerini geliştirmeye başlarlar.
- Okuma-yazma becerileri sözel dil gelişimine benzer bir şekilde yazılı dil bakımından zengin bir çevrede ve erken çocukluk deneyimlerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar.

- Okuryazarlığın işlevsel yanı bu sürecin önemli bir parçasıdır. Okuryazarlık gerçek yaşam ortamlarındaki okuma-yazma etkinlikleriyle gelişir . Bu nedenle okuma-yazma izole bir şekilde değil, sözü edilen ortamlarda gerçek yaşam etkinlikleriyle öğretilmelidir.
- Okuma-yazmayı öğrenme gelişimsel bir süreçtir. Çocuklar okuryazarlık gelişim sürecinin evrelerinden birbirlerinden farklı şekillerde ve farklı yaşlarda geçebilirler.

- Formal okuma-yazma öğretimine başlanıncaya kadar pek çok okuryazarlık bilgi ve becerileri kazanılır.
- Çocuğun çevresindeki okuryazarlık materyallerinin miktarı, okuryazarlık etkinliklerine katılma sıklığı ve öğrenme isteği bu bilgi ve becerilerin kazanılmasıyla doğrudan ilişkilidir.
- Çocuğun çevresindeki yazılar (ürün etiketleri, çevresel işaretler, logolar vb.), televizyon rehberleri, duvara asılı çocuk şiirleri, alfabe küpleri, yazılı tişörtler, öykü kitapları, boya kalemleri, yazı defterleri ve kağıtları, magazinler, gazeteler okuryazarlık materyallerinin örneklerindedir.

-
- Çocuklar yazılı ve sözel dile ilişkin kazandıkları bilgiyi çeşitli erken okuryazarlık davranışlarıyla gösterirler.
 - Örneğin, yazılı mesajları okuyormuş gibi yaparlar, karalamalarla veya sözcüklerin bir ya da birkaç harfle temsil edilmesiyle mesaj yazarlar, ilk isimlerini yazarlar, diğer bireylerin isimlerinin ilk harflerini tanırlar.
 - Yazıyı resimlerden ayırdıklarını belirten ifadeler kullanırlar (örneğin, “burada Pepsi Kola diyor”).
 - Kitaptaki satırları parmakları ile izleyip okuyormuş gibi yaparlar.
 - İsimlerini okurlar.
 - Öyküyü resimlerine bakarak tekrar anlatırlar.
 - Çevresel yazıları bağlam içinde tanırlar.

NE BEKLİYORUZ?

0-3 Yaş

- Kitabı kavrayarak alır.
- Okuyormuş gibi yapar.
- Kitapların özel bir şekilde tutulduğunun farkındadır.
- Yetişkinle kitap okuma etkinliğine katılır.
- Uyaklı sözcüklerden, sözcük oyunlarından hoşlandığını gösterir.
- Kitaptaki nesnelere isimlendirir.
- Kitaptaki karakterler hakkında yorum yapar.

-
- Kitaptaki resme bakar ve resmin gerçek bir nesneye ait olduğunu fark eder.
 - Öykü dinler.
 - Yetişkinden okumasını ya da yazmasını ister.
 - Yazı yazmaya çalışır, adındaki harfler gibi.
 - Artan şekilde amaçlı karalama yapar.
 - Ara sıra da olsa, resim ve yazıyı ayırdığı görülür.
 - Harf benzeri şekiller çizer.

3-5 Yaş

- Harflerin isimlendirilen özel grafikler olduğunu bilir.
- Yakın çevresinde yazıyı tanır.
- Öykülerdeki yazının okunduğunu bilir.
- Farklı metin şekillerinin farklı işlevleri olduğunu bilir. Örneğin, alışveriş listesi menüden farklıdır.
- Ayrı ve yinelenen (uyaklı) seslere dikkat eder.
- Konuşmasında yeni sözcükler ve gramatik yapılar kullanır.
- Sözel yönergeleri anlar ve izler.
- Öyküdeki olay sırasına duyarlıdır.

-
- Kitaplara ve okumaya ilgisini gösterir.
 - Bir öykü okunduğunda, bilgi ve olayları gerçek yaşam deneyimleri ile ilişkilendirir.
 - Anlatılan öykü ile ilgili sorular sorar ve yorum yapar.
 - Okuma ve yazma girişimlerinde bulunur ve kendisine dikkat edilmesini ister. Ör., öyküme bak!
 - En azından 10 harfi tanıyabilir, özellikle ismindekileri.
 - Bir oyun etkinliğinin parçası olarak mesaj (karalama) yazar.
 - Uyaklı sözcük üretmeye başlayabilir.

Anasınıfı

- Kitabın bölümlerini ve işlevlerini bilir.
- Daha önce okunan tanıdık bir metnin yazılarını izlemeye başlar.
- Bildiği bir metni okuyormuş gibi yapar.
- Büyük ve küçük harflerin tümünü isimlendirir.
- Yazının seslendirildiğini bilir.
- Harflerin çoğunun seslerini öğrenir.
- Sözcüklerin bazılarını görsel olarak tanır.
- Konuşmasında yeni sözcükler ve gramatik yapılar kullanır.

-
- Anlamsız cümle söylendiğinde fark eder.
 - Metindeki bilgi ve olayları gerçek yaşamdakilerle ilişkilendirir.
 - Öyküleri ya da bir bölümünü tekrar anlatır, canlandırır.
 - Öğretmen sınıfa kitap okurken dikkatlice dinler.
 - Farklı metin ve yazı türlerini (öykü kitabı, şiir, gazete, uyarı levhaları gibi günlük yazılar) ayırt eder.
 - Okunan öyküye ilişkin sorulara cevap verir.

- Resimlere ya da öykünün bir bölümüne dayalı olarak tahmin yürütür.
- Sözcüklerin farklı sesbirimlerden oluştuğunu anladığını gösterir.
- Sesleri işitsel olarak ayırt eder. Örneğin, “dan, dan, den” olarak set halinde verilen ses gruplarını dinlediğinde ilk ikisinin benzer, üçüncüsünün farklı olduğunu söyler.
- “Bak, Pat, ten” sözcük setinin ilk ikisinin benzer sesi paylaştığını söyler.
- Sesleri verilen sözcüğü söyler.
- Verilen bir sözcüğe uyaklı başka bir sözcük söyler.

-
- Bağımsız olarak büyük ve küçük harflerin çoğunu yazar.
 - Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için yazar.
 - Doğru yazdığı bazı sözcükler vardır.
 - Uygun yazı ve çocuk yazısını ayırt ettiğini gösterir.
 - Kendi ad ve soyadını ve sınıfındaki bazı çocukların adlarını yazar.
 - Dikte ettirilen çoğu harf ve bazı sözcükleri yazabilir.
 - Bazı kitapların adını ve yazarlarını bilir.

ERKEN OKURYAZARLIK BİLGİ VE BECERİLERİ

- Yazılı dil farkındalığı (yazı farkındalığı, yazı kavramları, harf bilgisi)
- Sesbilgisel farkındalık
- İşitsel ayırt etme ve işitsel bellek
- Görsel ayırt etme ve görsel bellek
- Dokunsal ve Kinestetik algı
- Dinlediğini anlama
- Alıcı ve ifade edici dil becerileri (Sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi, anlambilgisi, edimbilgisi)
- Motor gelişim ve koordinasyon

Yazılı dil farkındalığı

- *Yazılı dil farkındalığı* çocukların yazılı dilin niteliğine ilişkin farkındalıkları ve bilgileridir.

Yazılı dil farkındalığı alanındaki bilgi ve becerilerin birlikte ve birbirleriyle ilişkili olarak geliştikleri belirtilmekte ve içeriği şu şekilde

verilmektedir:

Yazı farkındalığı: Yazının resimlerden ve sözel dilden ayrı olarak mesaj taşıdığı, bir iletişim aracı olduğu ve yazı ile konuşma ilişkisi gibi yazılı dilin işlevine ait bilgi

- Sembolik olarak iletişim amaçlı yazı yazmak
- Yiyecek ve diğer eşya etiketlerini, işaretleri, çeşitli logolar gibi çevresel yazıları bağlam içinde okumak
- Çevresindeki yazılara ilişkin soru sormak vb.
- Kendisine okunmasını istemek vb.

- **Yazı kavramları:** Yazı bilgisi ve kitap kullanma bilgisine sahip olma- kitapların okunabildiklerine, sözcüklerin soldan sağa, satırların yukarıdan aşağıya doğru okunması gibi okumanın yönüne, kitap, sayfa, harf, sözcük, öykü gibi yazılı dil terminolojisine, kitap adı, başlık sayfası ve yazar adı gibi kitap formatına ve sayfa sayfa okumak gibi kitap okuma yollarına ilişkin bilgi
- Sözcük kavramı (sözcüklerin yazılı dil birimi olduğunu kavrama ve yazılı sözel sözcük ilişkisinin farkında olma)
- Alfabetik bilgi (harflerin ayırıcı özelliklerine ilişkin bilgi, harfleri özelliklerine göre ayırmak, alfabedeki harfleri tanımak ya da isimlendirmek, harf-ses ilişkisi kurmak)

Yazı kavramlarını nasıl değerlendirir ve destekleriz?

..\AZE301 değerlendirme araçları\Yazı kavramları değerlendirme formu.docx

..\AZE301 destekleme materyalleri\Yazı kavramları öğretimi.docx

Sesbilgisel farkındalık

- Sözel dilin ayrı ve yinelenen birimlerden (ör., sesbirimler, heceler, sözcükler) oluştuğu bilgisi ve bu birimleri düzenleme becerisidir.

Sesbilgisel farkındalığın içinde şu bilgi ve beceriler yer almaktadır:

- Benzer sesleri olan sözcükleri eşleştirmek.
- Sesbirimler ve heceler gibi sözel dil birimlerini birleştirerek daha büyük birimler oluşturmak.
- Sözcük içinde sesbirim tanımak.
- Uyak üretmek ya da uyak tanımak.
- Sözel dil birimlerini daha küçük birimlere ayırmak. Ör.

-
- Başlangıç, orta ve son seslerini ayırmak.
 - Sözcükteki sesbirimleri saymak.
 - Sesbirim atmak. Ör., Belirlenen sesbirim atıldıktan sonra geriye kalan sözcük ya da sözcük parçasını sesletmek.
 - Atılan sesbirimi belirlemek.
 - Yerine sesbirim koyma.
 - Sözel dilde hece sınırlarını tanımak.
 - Sözel dilde sözcük sınırlarını tanımak.

Sesbilgisel Farkındalığı Nasıl Değerlendirir ve Destekleriz?

- Benzer sesleri olan sözcükleri eşleştirmek. Ör., zil-zar (başta), taş-yaz (ortada), diz-tuz (sonda); “zil” “zar”ın başladığı sesle mi başlıyor?
- Sesbirimler ve heceler gibi sözel dil birimlerini birleştirerek daha büyük birimler oluşturmak. Ör., /ü/ /z/ / ü/ /m/ hangi sözcüktür? /Kar/ /deş/ hangi sözcüktür?
- Sözcük içinde sesbirim tanımak. Ör., kat /k/ ile mi başlıyor?
- Uyak üretmek ya da uyak tanımak. Ör., *at-kat* ; “at” “kat” ile benzer mi?
- Sözel dil birimlerini daha küçük birimlere ayırmak. Ör., çöp sözcüğünü /ç/ /ö/ /p/ (sesbirimlerine) olarak ayırmak; “çöp”ün üç sesi nedir?, patates sözcüğünü /pa/ /ta/ /tes/ (hecelerine) olarak ayırmak; “patates”in üç hecesi nedir?

Sesbilgisel Farkındalığı Nasıl Kazandırabiliriz?

Sesbilgisel farkındalığın kazandırılmasına ilişkin şu öneriler yapılabilir:

- Öğretmenler mümkün olduğunca erken çocukların seslerin farkında olmaları için yardım etmelidir. Anaokulu şiirleri, sözcük oyunları vb. çocukların bölünmüş yapıları (önce sözcük, sonra hece, sonra sesbirimler) anlamalarına yardımcı olacaktır.
- Çocuklar alfabenin harflerini isimleri ve sesleriyle öğrenmelidir.

Aşağıdaki dil etkinlikleri sesbilgisel farkındalığı oluşturmak için düzenlenmiştir:

- **Hecelere el çırpma.** Çocuklardan isimlerdeki ve sözcüklerdeki heceleri el çırpılarak söylemelerini isteyin. (A-li) İki alkış.
- **Benzer başlangıç sesini bulma.** Gerçek nesnelere ya da nesne resimleri kullanın. Nesnenin adını çocuğa söyleyin ve hangi nesne ya da resmin aynı sesle başladığını sorun. Çocuklar benzer sesle başlayan nesne ya da resimlerini bir yerde toplayabilirler, bir kaba koyabilirler ya da bir kartona resimlerini yapıştırabilirler. Örneğin, başlangıç ünsüzü olarak “m” masa, mandal, mayo resimleri ile sunulabilir.

- **Ses atma.** Çocuklara isimleri ya da bir sözcüğü başlangıç sesi olmadan söyleyin ya da söyletin. Guruptaki çocuklar sözcüğün ne olduğunu bilsinler. Ör: “__ikolata.”
- **Ses ekleme.** Bir çift sözcük söyleyin. Bunu ikinci sözcüğe bir ses ekleyerek yapın. Ör: Çim, içim.
- **Birleştirme oyunları.** Sözcüğün seslerinin ayrı ayrı söylenmesiyle oynanır. Çocuklar sözcüğü seslerini birleştirerek tahmin etmelidir. Ör: K-a-p. “Bu nedir?” Çocuklar sesleri birleştirir ve sözcüğü belirler ya da sorulara cevap verirler.

-
- **Çocuk şiirleri.** Çocuğa anaokulu şiirleri okuyun. Uyaklı sözcükleri vurgulayın. Çocuklar uyaklı sözcükleri tekrar etmekten hoşlanırlar. Şiirdeki uyaklı bir sözcüğü çıkartın ve çocuklardan sözcüğü söylemelerini isteyin. Ör: Ufacık kuşlar bahçeyi taşlar.
 - **Uyaklı sözcükler.** Uyaklı sözcük bulmak okul öncesi çocuklar için çok eğlencelidir. Uyaklı şiirler ve çocuk şiirleri uyak bulma kaynaklarıdır. Ör: *Taş-baş*

- **Sesleri ayırma.** Kısa bir sözcüğü temsil eden bir resmi kartona yapıştırın. Resmin altına bir dikdörtgen çizin ve sözcükteki ses sayısına kareler şeklinde bölün. Çocuklara sözcüğü yavaşça söyletin, her ses telaffuz edildiğinde, karelerin her birine işaret koydurun.
- **Ses ve hece atma.** Bu etkinlikte çocuklar bir hece ya da ses atarak sözcüğün geri kalanını telaffuz ederler. Ses atma hece atmadan daha zordur. Ör: Çocuğa ” Takvim de!” Şimdi “tak” olmadan söyle” deyin. Sesbirim atmada ise “top de.” “Şimdi t olmadan söyle”.

■ **Benzer başlangıç seslerini bulma.** Üç sözcük söyleyin. Ör: “**B**isiklet-dağ-çanta.” Çocuklardan hangi sözcüğün “**b**ilet” gibi başladığını söylemelerini isteyin. Ör: Çocuklardan “**t**op” gibi başlayan sözcükler düşünmelerini isteyin ya da “**t**op” gibi başlayan sözcüklerin resimlerini bulmalarını isteyin. Ör: Üç resim gösterin. “**t**oka-kitap-defter.” İsmi “**t**op” gibi başlayan nesnenin resmini seçmesini isteyin.

Çocuklara üç sözcük söyleyin. Sözcüklerin ikisinin başlangıç ünsüzleri aynı olsun. Ör: “Kedi-kitap-**ç**anta.” Öğrencilerden farklı sesle başlayan sözcüğü bulmalarını isteyin.

- **Heceleri ayırma.** Çok heceli sözcükler söyleyin ve öğrenciden her sözcükteki hece sayısını belirlemesini isteyin.
- **Uyaklı sözcükleri fark etme.** Çocuklara ikisi uyaklı üç sözcük söyleyin, hangi sözcüklerin benzer olduğunu sorun. Ör: “**Tak-pak-cam.**”
- **Benzer ya da farklı.** Çocuklara bir çift anlamlı ya da anlamsız sözcük söyleyin. Aynı olup olmadıklarını sorun. Ör: big-beg (aynı değil), şin-çin (aynı değil), lup-lub (aynı değil), tap-tak (aynı değil), beng-beng (aynı).

İşitsel Ayırt Etme

- Seslerin arasındaki farklılığı fark etme ve benzer ya da farklı sözcükleri belirleme becerisi *işitsel ayırt etme* becerisi olarak isimlendirilir. Ör.: At-kat-ip (At ve kat benzer sözcükler)

-
- **İşitsel ayırt etme** becerisi, dilin kazanımı ve okumanın öğrenilmesi için gerekli olan sesleri ayırt etme becerisidir. Sesleri ayırt etme başarısızlığı ile okuma başarısızlığı arasında pozitif bir ilişki vardır. Sesleri ayırt etmedeki güçlük hem konuşma hem de okuma güçlüklerinin temeli olabileceğinden, genellikle yalnızca okuma ya da konuşmayı etkiler.

-
- **Sesi fark etme, kaynağını ve yönünü kaynağını bulma**
 - **Çevre seslerinin ayırt edilmesi**
 - doğa seslerinin (yağmur, gök gürültüsü, rüzgar vb.)
 - taşıt seslerinin (otomobil, kamyon, tren, uçak vb.)
 - hayvan seslerinin köpek, kedi vb.)
 - müzik araçlarının seslerinin (piyano, zil, gitar vb.)
 - ev araçlarının (tencere, çatal-bıçak, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi vb.)
 - insan seslerinin (bebek, kadın, erkek, çocuk, yaşlı vb.)
 - farklı materyal ve malzeme seslerinin
 - düşük ve yüksek seslerin ayırt edilmesi

İşitsel ayırt etmeyi nasıl değerlendirir ve destekleriz?

- Konuşma seslerinin ayırt edilmesi
 - Uyaklı sözcükleri eşleştirmesi,
 - Sözcüklerin aynı olup olmadığını söylemesi,
 - Benzer sesle başlayan sözcükleri eşleştirmesi,
 - Farklı sesle başlayan sözcüğü ayırt etmesi,
 - Benzer sesle biten sözcükleri eşleştirmesi,
 - Farklı sesle biten sözcüğü ayırt etmesi

İşitsel Ayırt Etme Alıştırmaları

- *Düşük ve yüksek.* Çocuklardan öğretmenin yaptığı yüksek ve düşük sesleri ayırt etmesini isteyin.
- *Yakın ya da uzak.* Çocuklardan gözleri kapalıyken sesin odanın hangi kısmından geldiği ve yakın mı yoksa uzak mı olduğuna karar vermelerini isteyin.
- *Sesi bulma.* Bir çocuk saati ya da müzik kutusunu saklar. Diğerleri yerini bulmaya çalışır.
- *Sesi izleme.* Öğretmen ya da çocuk diğerlerinin gözleri kapalıyken ısıık çalarak odada yürür. Diğerleri onu izlemeye çalışır.
- *Gözü kapalı blöf oyunu.* Gruptaki bir çocuk bir şeyler söyler ya da hayvan sesi taklidi yapar. Gözü kapalı çocuk onun kim olduğunu bulmaya çalışır.
- Çocuğa teyp kaydında sesler dinletin ve sorduğunuz sesi tanımasını isteyin.
- Öğrencilerin sesi tekrar edebilme ve işittikleri iki sesin farklı ya da benzer olup olmadığını söyleme becerileri hem bireysel harf sesleri için hem de birleşik harf sesleri için kullanılabilir. Ör., “/k/ /k/ aynı mı?” “Şin-çin aynı mı?”
- Her işlemden önce mutlaka örnek yapın.

İşitsel Bellek

İşitsel bellek ise işittiklerini depolama ve hatırlama becerisidir. Birden fazla yönerge verilerek çocuğun bunları depolayıp, hatırlayıp hatırlamadığına bakılır. Bir dizi ya da sözcük tekrar ettirilebilir. **İşitsel bellek kapasitesi (gücü)**, bireyin iki ya da daha fazla sesin benzer ya da farklı olup olmadığına karar vermesinde gereklidir. Böyle bir karşılaştırmanın yapılabilmesi için, seslerin bellekte tutulması ve karşılaştırma için hatırlanması zorunludur. İşitsel bellek kapasitesindeki güçlük etkili dinlemeyi de olumsuz etkiler.

İşitsel belleği nasıl değerlendirir ve destekleriz?

- Söylenen sayı dizisinin tekrarlanması
- Söylenen sözcük dizisinin tekrarlanması
- Söylenen harf dizisinin tekrarlanması
- Dinlenen öykünün anlatılması
- Öğretilen şiirin okunması
- Cümlelerin tekrarlanması
- Ses modellerinin tekrarlanması

-
- **İşitsel Belleğin Değerlendirilmesi**
 - İşitsel bellek ise işittiklerini depolama ve hatırlama becerisidir. Birden fazla yönerge verilerek çocuğun bunları depolayıp, hatırlayıp hatırlamadığına bakılır. Bir dizi ya da sözcük tekrar ettirilebilir.
 - Yönerge izleme
 - Söylenen sayı dizisinin tekrarlanması
 - Söylenen sözcük dizisinin tekrarlanması
 - Söylenen harf dizisinin tekrarlanması
 - Dinlenen öykünün anlatılması
 - Öğretilen şiirin okunması
 - Cümlelerin tekrarlanması
 - **Ses modellerinin tekrarlanması**
-

- Başlangıç, orta ve son seslerini ayırmak. Ör., “balon”un ilk sesi nedir?
- Sözcükteki sesbirimleri saymak. Ör., “çay” sözcüğünde kaç ses duyuyorsun?
- Sesbirim atmak. Ör., Belirlenen sesbirim atıldıktan sonra geriye kalan sözcük ya da sözcük parçasını sesletmek. Ör., “kitap” de, şimdi /k/ olmadan söyle.
- Atılan sesbirimi belirlemek. Ör., “dil” de. Şimdi “il” de. İkinci sözcükte hangi ses atıldı?
- Yerine sesbirim koyma. Ör., “taş” de. Şimdi /t/ yerine /b/ koyarak söyle.
- Sözel dilde hece sınırlarını tanımak. Ör., *şemsiye* üç hecelidir.
- Sözel dilde sözcük sınırlarını tanımak. Ör., “O çok küçük” üç sözcüklüdür.

İşitsel Bellek Alıştırmaları

- *Yönerge izleme.* Çocuğa yapması için birkaç basit iş verin. Örneğin, “defterine büyük bir kırmızı kare çiz, karenin altına küçük yeşil bir daire çiz ve dairenin ortasından karenin sağ alt köşesine siyah bir çizgi çiz.” Çocuğun önüne 5-6 nesne yerleştirin ve izlemesi için bir dizi yönerge verin. Örneğin, “yeşil bloğu pantolonunun cebine koy, sarı çiçeği Ayşe’nin sırasına koy, turuncu topu Ali’nin sırasına koy.” Öğrenci işitsel belleğini geliştirdikçe yönerge sayısını artırabilirsiniz. Bu tip etkinlikler yönergelerin teybe kaydedilmesiyle ve kulaklık kullanılarak yapılabilir.
- *Sayı ve sözcük listesi.* Çocuklara sayı ve tek sözcükten oluşan listeleri hatırlarında tutmaları için yardımcı olun. Başlangıçta az sayıyla başlayın ve yavaş yavaş öğrenci işlemi yaptığında, listedeki sayıyı artırın. Başlangıçta görsel ipucu yararlı olabilir.
- *Ana okulu şiirleri.* Çocuklara ana okulu şiirleri, şarkılar ve parmak oyunları öğretin.

- *Sayı dizisi.* Bir dizi sayı verin ve bu dizi hakkında sorular sorun. “3, 8, 1, 9, 4”ün dördünü söyle. Diğer yönergeler “son söylediğimi söyle” vb. olabilir.
- *Televizyon programları.* Çocuklara televizyon programları izletin ya da öykü kaseti dinletin. Programdaki ya da öyküdeki kahramanla ilgili sorular sorun.
- *Cümle tekrarı.* Yüksek sesle bir cümle söyleyin ve öğrenciden tekrar etmesini isteyin. Kısa ve basit cümlelerle başlayın; daha sonra karmaşık cümleler ekleyin.
- *Harf ve sayı sırası.* Alfabetik sırada birkaç harfi birini atlayarak söyleyin. Aynı şeyi sayılar için yapın. Çocuktan atlanan harf ya da sayıyı bulmasını isteyin; örneğin, d, e, f, (ara), h; 3, 4, (ara), 6, 7.
- *Olayların sırası.* Bir dizi kısa olayın geçtiği bir bölüm okuyun. Çocuktan öyküyü olayların sırasında tekrar anlatmasını isteyin.

Dinleme, Yazı ve Yönergeleri İzleme Alıştırmaları

- Öğretmen yazı çalışmalarlarıyla dinleme etkinliklerini birleştirebilir. Öğretmen tüm sınıfın dikkatini üzerine topladıktan sonra “Dikkatlice dinleyin. Sizden B harfi yapmanızı isteyeceğim. Her satır için yapacaklarınızı anlatmadan bir şey yapmayın.
- Birinci satıra üç büyük “B”, üç küçük “b” harfi yapın ve “balık” sözcüğünü yazın.
- İkinci satıra üç büyük “B” harfi yapın, “bebek” sözcüğünü yazın ve bir küçük “b” yapın.
- Üçüncü satıra iki küçük “b” yapın, “balon” sözcüğünü yazın ve “Barış balona bak.” Cümlesini yazın.
- Öğrenciler her satırı tamamladıktan sonra, öğretmen defterine doğru cevapları yazan öğrencilere aynı işlemi tahtada tekrarlayabilir.

Yönerge etkinlikleri

- Öğretmen şu şekilde bir yönerge verir: “Beni dikkatlice dinleyin. Size yapmanız için bir şeyler söyleyeceğim. Bakalım kim bunların tümünü doğru olarak yapacak. Herkes dinliyor mu? Güzel! Hangi öğrenciyi işaret edersem, o öğrenci tüm söylediklerimi yapacak. Hazır mıyız? Başlayalım. “Ali, ayağa kalk, sağ elini kaldır, sekiz rakamını tebeşirin önüne koy.” “Ayşe, ayağa kalk, sınıfın sonuna git ve sağ ayağının üzerinde hopla.”
- Öğretmen yönerge sayısını arttırabilir ya da azaltabilir. Bu sayı çocukların beceri düzeyine göre değişebilir.
- Öğretmenin hatırında tutması gereken şey çocukların etkinliklerdeki tüm sözcüklerin anlamlarını bilmesi ve kavram gelişim düzeyinin uygun olmasıdır.

-
- Farklı bir örnek etkinlik:
 - Bu etkinlikte kareler, daireler ve rakamlar kullanılacaktır. Öğretmen şöyle bir yönerge verir: “Dikkatlice dinleyin. Nasıl iyi dinleyebileceğimizi ve yönergeleri izleyebileceğimizi göreceğiz. Başlamadan önce bir kez birlikte yapalım. Tahtaya bir kare, bir daire ve bir üçgen çizdim. Dairenin içine 3, kareye 1 ve üçgene 4 yazıyorum.

-
- Öğretmen örneği yaptıktan sonra “Şimdi size bazı yönergeler vereceğim. Birinizin adını söyleyeceğim ve söylediklerimi yapmasını isteyeceğim. Herkes dinliyor mu? Güzel!” der ve öğrencilerden birinin adını söyleyerek yönergeyi verir. “Ali, birinci dairenin içine çarpı, sonuncu dairenin içine nokta ve karenin içine bir koy.”
 - Öğretmen örnekleri çocukların kavram gelişim düzeylerine göre uyarlayıp farklı alanlarda olmak üzere artırabilir. Yönergeyi bir diğer çocuğa verdirebilir.

■ Görsel Ayırt Etme

Görsel ayırt etme bir nesneyi diğerinden ayırt etmedir.

- Resmin içinde saklanan şekil ya da nesneyi bulma
- nesnelere şekillerine göre sınıflandırma
- nesnelere büyüklüklerine göre sınıflandırma
- nesnelere renklerine göre sınıflandırma
- nesnelere eşleştirme
- geometrik şekilleri eşleştirme
- harfleri eşleştirme
- rakamları eşleştirme
- yazılı sözcükleri eşleştirme
- nesnelere büyüklüklerine göre sıralama

■ Görsel Bellek

Görsel bellek gördüklerini depolama ve hatırlama becerisidir.

- Kayıp nesnenin belirlenmesi
- bir dizi şekil, desen, harf, rakam, yazılı sözcük ya da nesneyi bellekten sıralama.
- öykü resimlerinin sıralanması
- *modellerin tekrarlanması*

Dokunsal ve Kinestetik Algı

Dokunsal algı

- *Dokunsal algı* parmak ve deri yüzeyleriyle dokunma duyusuyla elde edilir.
- Bir nesneyi dokunarak tanıma, bireyin koluna ya da sırtına çizilen bir rakamın belirlenmesi, düz ve pütürlü yüzeylerin ayırt edilmesi ve hangi parmağın dokundurulduğunun belirlenmesi becerisi dokunsal algı örnekleridir.

Kinestetik algı

- *Kinestetik algı* vücut hareketleri ve kas duyusuyla elde edilir. Vücudun farklı parçalarının aldığı pozisyonların farkındalığı ve kas kasılmaları, gerginlikleri ve rahatlamlarına ilişkin vucut hisleri kinestetik algı örnekleridir. Dokunsal ve kinestetik. algı sistemleri nesne kalitesi, vücut hareketi ve diğer ilişkiler hakkında önemli bilgi kaynaklarıdır.

Dokunsal ve kinestetik algıyı nasıl destekleriz?

- *Çeşitli yüzeyleri hissetme.* Çocuklar düz tahta, metal, ıslak yüzeyler, zımpara kağıdı, sünger vb. çeşitli yüzeyleri hissederler. Küçük bir tahta parçasına farklı materyaller ekleyin. Çocuk tahtaya bakmadan dokunur ve çeşitli yüzeyleri ayırt etmeyi öğrenir.
- *Şekilleri hissetme.* Tahta üzerine çeşitli yüzeylerde geometrik şekiller ya da harfler yerleştirin. Çocuklar bunlara dokunabilir ve ayırt eder, eşleştirir ve şekillerin ne olduğunu söylerler. Şekiller plastik, tahta, mukavva, kilde yapılmış olabilirler.
- *Isıyı hissetme.* Küçük bir kavanozu ılık, sıcak, soğuk dokunarak öğretmek için su ile doldurun.

- *Ağırlığı hissetme.* Küçük bir karton kutuyu farklı düzeylerde fasulye, pirinç vb.
- Doldurun. Çocuktan sallayarak ve ağırlığı hissederek iki kutunun ağırlığını karşılaştırmasını isteyin.
- *Koklama.* Bir şişeye farklı kokudaki materyaller koyun (tarçın, sirke vb.).
- Çocuktan kokuları tanımasını ya da eşleştirmesini isteyin.
- Dokunarak tanıma. Çocuğun avucuna desen, sayı ya da harf çizerek ondan hissettiği şekli çizmesi ya da söylemesi istenebilir.
- *Eşya çantası.* Çeşitli nesnelere bir çantaya ya da kutuya koyun. Çocuğun nesnelere dokunarak tanımasını isteyin. Çocuk benzer nesnelere şekil ve yüzeylerini hissederek eşleştirebilir.

■ Dokunsal ve Kinestetik Ayırt Etme

- Çeşitli yüzeyleri (düz tahta, metal, ıslak yüzeyler, zımpara kağıdı, sünger vb.) dokunarak ayırt etme.
- Farklı materyalden (plastik, tahta, mukavva, kilden vb. yapılmış) yapılmış
- şekilleri (geometrik şekiller, harfler vb.) dokunarak ayırt etme.
- *Isıyı (ılık, sıcak, soğuk ayırt etme.) hissetme.*
- *Nesnelerin (fasulye, pirinç vb. ile dolu kutu vb.) ağırlıklarını ayırt etme.*
- Avucuna çizilen deseni, şekli, sayı ya da harfi çizmesi ya da söylemesi istenebilir.
- Gözü kapalı dokunduğu nesnelerin ne olduğunu söyleme

■ ***Dinlediğini anlama***

- Bu beceri okuduğunu anlama becerisine benzerdir.
- Farkı bilginin işitmeyele alınmasıdır.
- Düşünme dinlediğini anlamada anahtardır.

Dinlediğini anlamamanın geliştirilmesi için şu çalışmaları yapabilirsiniz:

- ***Yönergeleri izleme.*** Bir dizi yönerge verip öğrencinin yerine getirmesini isteyin.
- ***Olayların sıralama.*** Resimlerin bulunduğu bir öykü okuyun ve öğrencilerden olayların oluş sırasına göre resimleri sıralamalarını isteyin.
- ***Detayları dinleme.*** Öğrenciler bir öykü okuyun. Ve öykü hakkında detaylı sorular sorun. Sorularınızı kim?, ne?, ne zaman?, nerede?, nasıl? soru ifadeleriyle sorun. Örneğin, “bir ev kedisine nasıl bakılır? Öğrencilerden el kitabı okunduktan sonra ev kedisine bakılması için gereken tüm işleri listelemeleri istenebilir.

-
- ***Ana fikri bulma.*** Kısa fakat bilmedikleri bir öykü okuyun. Öğrencilerden öyküye iyi bir başlık bulmalarını isteyin. Öyküyü okuyun ve öğrencilerden üç seçenek arasından ana fikri bulmalarını isteyin.

-
- ***Çıkarımda bulunma ve sonuç oluşturma.*** Öğrencilerin bilmediği bir öykünün bir bölümünü okuyun. Heyecanlı bir noktada durun ve öğrencilerden öyküde ne olacağını tahmin etmelerini isteyin.
 - Diğer bir yaklaşım bir öykü okuyup öğrencilerden öyküye bir son önermelerini istemektir.
 - Dinlediğini anlama çalışmalarında rehberli dinleme-düşünme yaklaşımını izleyebilirsiniz.
 - Dinlediğini anlamada çocuğa okunan metin çocuk için yeni ve çocuğun dil düzeyine uygun olmalıdır.
 - Dinlediğini anlama soruları ana fikir, sözcük bilgisi ve metindeki diğer bilgilerle ilişkili olarak hazırlanır.

Rehberli Dinleme-Düşünme Yaklaşımı

Bu yaklaşım öğretmenlerin konuşma öncesi, konuşma sırasında ve konuşmadan sonra soru sormasını gerektirir. Bu yaklaşımdaki adımlar şöyledir:

- **Adım 1:** Konuşma, ders, odyoteyp ya da film için hazırlanılması. Öğretmen çocukları geçmiş yaşantılarıyla bağlayarak dinleme konusu hakkında kısa bir bilgi verir ayrıca özel sözcükleri ve çocukların konuşmayı dinlerken cevaplamaya çalışmalarını gereken çeşitli düzeylerdeki soruları verir.
- **Adım 2:** Öğrenciler sunuyu dinler. Sunu sırasında öğretmen durur, öğrencilerden daha önce verilen sorulardan bazılarını cevaplamalarını ister.
- **Adım 3:** Sunu sonrası. Çocuklar cevaplandırılmayan soruları cevaplandırır ve daha fazla düşünmeyi gerektiren sorular sorulur. Öğretmen konuşmanın ana fikrini sorabilir ya da kısa bir özetini isteyebilir.
- **Adım 4:** Öğretmen çocuklardan soru sormalarını ister.

Eleştirel dinlemeyi geliştirmek için şunları yapabilirsiniz:

- **Anlamsızlıkları fark etme.** Öyküye uymayan bir sözcüğün ya da cümleinin bulunduğu kısa bir öykü anlatın. Öğrencilerden öyküdeki komik ya da aptalca olanı bulmalarını isteyin. Ör., şöyle söyleyebilirsiniz. “Günün ortasında bütün gece yağmur yağdı.” Ya da “gece yarısında güneş parlıyordu.”
- **Beni düzelt.** Öykü anlatılırken tahtaya yanlış resim asın. Öğrenciler fark ettiklerine doğru resmi bulup asmalarını isteyin.

Öykü dinleme

- Öykü okuma sözel dil deneyimlerini artırmak için yararlı bir etkinliktir. Dil problemi olan çocuklara küçük gruplar halinde sık sık öykü okunması onlara dili kazanmalarında, gramer gelişiminde ve öykülerin yapılarını geliştirmelerinde yardımcı olur.
- Bu nedenle çocuklara küçük gruplar halinde sık sık (günde en az bir kez) öykü okunması gerekir.
- Çocukların anlamalarını kolaylaştırmak için okurken anlam üzerinde odaklaşın.
- Tüm çocukları onların dil düzeylerine uygun sorular sorarak etkinliğe katın.
- İyi resimli kitaplar seçin.
- Çocukların kitaptaki öyküyü dinlerken kitabı izlemelerini sağlayın.

-
- Çocuklara öykü okurken şu yaklaşımı izleyebilirsiniz:

ÇOCUKLARA ÖYKÜ OKUMA

- Çocuklara öykü okunması okuma için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak için yapılan bir etkinliktir. Eğer uygun şekilde yapılırsa, mükemmel bir etkileşimli öğrenme yaşantısıdır. Bunda başarı sağlanmasına yardımcı adımlar şunlardır:

Hazırlık Aşaması

- Çocukların ilgilerine ve kavram gelişim düzeylerine uygun, kolayca görülebilecek büyük resimleri olan bir öykü kitabı seçin.
- Çocukları resimleri kolayca görebilecekleri ve rahat olabilecekleri bir pozisyonda oturtun.
- Dikkatlerini dağıtacak herhangi bir şey olmadığına dikkat edin.
- Kitabın başlığını söyleyin ve kitabı çocuklara gösterin. Başlığa bakarak kitabın ne hakkında olduğunu söylemelerini isteyin.
- Dikkatlice dinlemelerini söyleyin.

Öyküyü Okuma Aşaması

- Öyküyü çocuklara sesli olarak okuyun. Önemli bir noktada durun ve çocuklardan bundan sonra ne olacağına ilişkin tahmin yürütmelerini isteyin. Dinlerken üzerinde düşünmelerini sağlayacak daha fazla soru sorabilirsiniz. Siz öyküyü okurken yorum yaparlarsa ve yorumları düşündüklerini gösteriyorsa, “iyi düşünce “ diyerek, karşılık verip okumaya devam edin.

Öykü Sonrası

Öykü bittiğinde, çocuklardan cevaplanmayan soruları cevaplandırmalarını isteyebilirsiniz. Dikkat ve ilgi düzeylerine bağlı olarak aşağıdakilerden bazılarını yapabilirsiniz:

- öykünün ne hakkında olduğunu anlatın
- olay sırasına göre öyküyü tekrar anlatın
- öykünün gerçek ya da gerçek dışı olup olmadığını tartışın
- öyküyü oynatın
- öykü için yeni bir son oluşturun

DİNLEME EĞİTİMİNDE SINIF KONTROLÜ NASIL SAĞLANIR?

Sözel İletişimde Harcanan Zaman Dengeli Olmalıdır.

- Okuldaki dinleme ve konuşma etkinlikleri arasında bir denge olmalıdır.
- Dinleme çalışmalarına programda yer verilmelidir.

Uygun dinleme çevresinin sağlanması önemlidir.

Sınıftaki dinleme çalışmaları için amaçlar belirlenmelidir.

Dinleme için planlama yapılmalıdır.

Alıcı ve İfade Edici Dil Becerileri

- **Ses bilgisi:** Seslerin yan yana gelmesini ve kullanılmasını belirleyen kuralları bilme.
(ör., sesbilgisel farkındalık)
- **Biçim bilgisi:** Sözcüklerdeki kök ve ekleri, bunların kurallı düzenleniş biçimleri ile türetilişlerindeki özellikleri bilme ve kullanma)
- **Anlam bilgisi:** Kavram gelişimini, sözcük dağarcığını vb. içerir.
- **Söz dizimi:** Sözcüklerin cümle içinde kurallı bir şekilde sıralanışlarını belirleyen kuralları içerir.
- **Edim bilgisi:** Dilin sosyal bağlamda belli bir amaca yönelik işlevi ve iletişim amacına uygun olarak kullanımına ilişkin bilgidir.

Motor Gelişim ve Koordinasyon

- Motor etkinlikleri erken çocukluk müfredatının önemli bir parçasıdır. Bu alandaki öğretim stratejileri üç alana ayrılır: **Büyük motor beceriler, küçük motor beceriler ve vücut farkındalığı etkinlikleri.**

Motor becerilerin nasıl destekleriz?

Büyük Motor Etkinlikleri

- *Yürüme etkinlikleri* (ileriye, geriye, iki yana Yürüme, çizgi yürüme) (ileriye, geriye, iki yana Yürüme, çizgi yürüme)
- *Atma ve yakalama etkinlikleri*
- *Diğer büyük motor etkinlikleri* (denge tahtası etkinlikleri, zıplama, atlama, çember oyunları vb.)
- *Küçük motor etkinlikleri* (kopyalama, makasla kesme, vb.)
- *Vücut farkındalığı etkinlikleri* (vücudun bölümlerini işaret etmek, puzzle, kayıp vücut parçaları olan resimleri tamamlatmak, dokunmayla vücut bölümlerinin farkındalığı vb.)

Büyük motor etkinlikleri

- Büyük motor etkinlikleri vücudun çeşitli bölümlerini hareket ettirme becerisini içerir.
- Bu etkinliklerin amacı daha düzgün, daha etkili vücut hareketlerini geliştirmek ve çocuğun alansal oryantasyon duygusunu ve vücut bilincini artırmaktır.
- Büyük motor etkinlikleri yürüme etkinlikleri, atma ve yakalama etkinlikleri ve diğer büyük motor etkinlikleri olarak gruplandırılırlar.

Büyük Motor Etkinlikleri

- *Yürüme etkinlikleri* (ileriye, geriye, iki yana Yürüme, çizgi yürümeleeri)
- *Atma ve yakalama etkinlikleri*
- *Diğer büyük motor etkinlikleri* (denge tahtası etkinlikleri, zıplama, atlama, çember oyunları vb.)
- *Küçük motor etkinlikleri* (kopyalama, makasla kesme, kalem kağıt etkinlikleri, vb.)
- *Vücut farkındalığı etkinlikleri* (vücudun bölümlerini işaret etmek, puzzle, kayıp vücut parçaları olan resimleri tamamlatmak, dokunmayla vücut bölümlerinin farkındalığı vb.)

Filizlenen okuryazarlık bilgi ve becerileri çocukların çoğunda formal okuma-yazma öğretiminden önce rastgele, informal ve doğal etkileşimlerle kazanılmakla birlikte, bazı risk faktörleri çocukların bir kısmının filizlenen okuryazarlık gelişimlerini olumsuz olarak etkileyebilmekte ve sonraki yıllardaki okuma-yazma başarılarını engelleyebilmektedir.

Bu risk faktörleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ekonomik olarak yetersiz çevre
- Anne babanın okuma güçlüğü yaşamış olması
- Gelişimsel yetersizlik (zihinsel gerilik, işitme engeli, sözel dil bozukluğu)
- Akademik programdakinden farklı bir dil ya da lehçe konuşmak
- Sözel ve yazılı dil deneyimlerinin az olduğu bir ev çevresine sahip olmak

Okuryazarlık Gelişimleri Gecikme Riskindeki Çocuklarda Filizlenen Okuryazarlığın Desteklenmesi

- ***Sözü edilen becerilerin desteklenmesine ek olarak,***
- ***Okuryazarlık Materyalleri ve Etkinlikleri Bakımından Zengin Bir Çevre Oluşturulması***
- ***Paylaşımli/Birlikte Kitap Okuma***

Paylaşımli/birlikte kitap okumanın sözel ve yazılı dil gelişimine katkıları şu şekilde özetlenebilir:

- Çocuklara kitapların yetişkinler için önemini, kitapların içinde pek çok konuşma olduğunu öğretir.
- Görsel dikkati geliştirir, nesne tanımaya yardımcı olur ve imgelemi uyarır.
- Etkileşimli (interactive) bir bağlam sağlar ve bu yolla çocuğun ilgisini çeker.
- Okumaya motive eder, okuma isteğini ve kitaba ilgiyi artırır.

-
- Zengin bir bağlam sunarak yazı bilincini destekler ve sözel yazılı dil ilişkisinin kurulmasına yardımcı olur.
 - Okunan metin hakkında nasıl soru sorulabileceğini öğretir ve sorulara alınan cevaplarla kavramsal bilgi ve akıl yürütme becerilerinin gelişimine katkıda bulunur.
 - Anne baba tarafından kullanılan dili kavramsal ve anlambilimsel olarak diğer etkileşim ortamlarındakinden daha zengin ve karmaşık hale getirir.
 - Çocukların etkileşim sırasında daha sık konuşmalarını ve sözdizimsel olarak daha karmaşık ifadeler kullanmalarını sağlar.

- Çocuk ve yetişkin için düzenli, tekrarlanan ve yapılandırılmış bir etkileşim fırsatı verir ve dil kazanımı için çok kritik olan yetişkin ve çocuğun etkinliğe dikkatlerini vermelerini kolaylaştırır.
- Çocuğun sözel dil becerilerini, sözcük dağarcığını geliştirir ve ortalama sözce uzunluğunu artırır.
- Öyküleri anlama ve öyküler hakkında konuşma becerilerini geliştirir ve öykülerdeki bilgiyi geçmiş bilgiler ile bağlamayı öğretir.
- Harfleri tanımayı ve sesbilgisel farkındalık kazanımını destekler; harf isimlerini, şekillerini, seslerinin öğretimini ve yazılı materyaldeki sözcüklerin harfleri temsil ettiği ayrı seslerden oluştuğu bilgisinin ve yazıbirim-sesbirim ilişkisi kurulmasını kolaylaştırır.
- Dinlemeyi öğretir.
- Okuryazarlık kavramlarının (okumanın yönü vb.) kazanımını destekler.

NASIL Yapılmalı?

- Anne babalar ve erken çocukluk eğitimcileri kitaptaki resimleri, eylemleri, olayları isimlendirmeli, açıklamalı ve sorular sorarak ya da çocuğun soru sormasını sağlayarak çocuğun yaşamı ile ilişkilendirmelidirler. Çocuğun yaşı ilerledikçe isimlendirmeler azaltılmalı ve olaylar hakkındaki tartışmalar artırılmalıdır.
- Çocuğun bu etkinlikten hoşlanması ve bu deneyimde aktif olarak yer alması sağlanmalıdır. Paylaşımli/birlikte kitap okuma bir dil etkinliğidir. Dramatik ya da sembolik oyundan daha fazla iletişimi gerektirmektedir. Dil becerileri yeterince gelişmemiş çocuklar kitap okumayı sıkıntı verici bulurlar. Anne babalar ve erken çocukluk eğitimcileri çocuğun bu etkinlikten hoşlanması için aktif katılımını sağlamalıdır.

- Yetişkinin açık uçlu sorular sorması, çocuğun söylediklerini tekrar etmesi ve genişletmesi, çocuğun katılımını ödüllendirmesi ve geribildirim vermesi çocuğun katılımını artırır ve ona uygun dil modeli sağlar.
- Anne babalar ve erken çocukluk eğitimcileri metni çocuğun daha iyi anlayabilmesi için sözcük sayısını ya da sözdizimsel karmaşıklığı azaltarak metnin dil düzeyini ayarlayabilirler.
- Kontrol stratejileri azaltılmalı, çocuğun katılımı ve işbirliği artırılmalıdır. Çocuğun kitabı tutması, sayfaları çevirmesi, resimler hakkında yorum yapması ve sorular sormasına izin verilmelidir.

- Çocuğun katılımını sağlamak için ilgisine duyarlı olunmalıdır. Kitap okunan yeri ya da okunacak kitabı çocuğun seçmesine izin vermek, soru sorulmasından hoşlanmayan çocuklara sınırlı sayıda soru sormak gibi duyarlılıklar katılımı artıracaktır.
- Dil problemi olan çocuklar paylaşımlı/birlikte kitap okuma etkinliğinde daha az aktif olma eğilimindedirler. Bu çocuklar için sayfalarının altında yazıların ya da resimlerin saklandığı etkileşimli ya da çocuğun kestiği bir karakteri yerleştirebileceği boşlukları bulunan kitapların kullanılması yararlı olacaktır.

-
- Kitap okumanın amacı çocuğun dikkatini yazıya yönlendirmek ise özellikle büyük puntolu (20 punto) ve koyu yazıları olan, her sayfadaki sözcük sayısının az olduğu (beş ya da daha az), bazı sözcüklerin metin içinde tekrarlandığı kitaplar seçilmelidir. Bu durum çocuğun sözcüklerin ve harflerin ayırt edici özelliklerine dikkat etmesini sağlar.
 - Kitaptaki resimler çocuğun öyküyü anlamasına ve etkileşime katılmasına yardımcı olur. Bu nedenle resimler çocuklar için çekici ve büyük olmalıdır.
 - Kitaplardaki resimlerin içine yerleştirilmiş yazılar çocukları yazı hakkında konuşmaya yönlendirir. Kitap seçiminde bu konu dikkate alınmalıdır.

- Anne babalar ve erken çocukluk eğitimcileri yazı hakkında soru sorarak (ör., “bu harf a mı?”, “Burada sence ne yazıyor?” vb.), yazı hakkında yorumlar yaparak (ör., “bu harfi biliyoruz. Bu a.”), yazıya ilişkin istekte bulunarak (ör., “köpek sözcüğünü göster.”) ve yazıyı işaret ederek (ör., okuma boyunca kitabın yazılarını işaret etmek vb.) ya da parmağıyla yazıyı izleyerek yazıya sözel ve sözel olmayan referansta bulunurlar. Bu referanslar çocuğun yazıyla etkileşimde bulunmasını ve ilgilenmesini teşvik eder ve yazının soldan sağa okunması gibi kuralları öğrenmelerine yardımcı olur.
- Etkinlik süresince çocuğun ilgi ve dikkatine cevap verilmelidir.

Yazma Mekanizmasının Öğretimi

- Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler harfleri doğru olarak oluşturmayı önce harflerin üzerinden çizerek ve daha sonra bakıp kopyalayarak öğrenirler.
- Bunların yapılabilmesi için öğrencinin kalemi doğru tutması ve kullanması gerekir.
- Öğrencilerin harf oluşturmayı sözcüklerden izole çalışmamaları gerekir. Çünkü yazma çalışmalarının gerçekçi olması isteniyorsa, bu çalışmanın öğrencinin okumak ve yazmak için kullandığı sözcüklerde yapılması uygundur.
- Bazı harfleri oluşturmak diğerlerine göre daha zordur. Bazı öğrenciler harfleri oluşturmada güçlük çekerler. Böyle durumlarda daha yapılandırılmış bir öğretim yöntemi gerekir.

-
- Harf oluşturmada yapılandırılmış öğretim yöntemlerine alanyazında bir örnek verirsek Vacc ve Vacc (1979) alışmalarında kullandıkları yöntemi şu şekilde tanımlamışlardır:
 - Yazarlar her harfin oluşturulmasında öğrencilere görsel modelin yanı sıra sözel ipucu kullanımını da önermiştir.
 - Yazarlar harf oluşturmanın öğretiminde 9 adım önermişlerdir. Bu adımlar her harf için izlenecektir. Bir harfte tüm adımlar izlendikten sonra bir sonraki harfe geçilir.

Bu yöntemde

- Öğretmen harfi sunar ve harfin adını söyler.
- Öğretmen harf çizgilerini yaparken sözel açıklama yaparak harfi yazmayı gösterir.
- Öğrenci harfin oluşturulmasına ilişkin sözel ipucuyla zımpara kağıdından ya da pütürlü yüzeyi olan harfin üzerinden geçer.
- Öğrenci sözel ipucuyla kum üzerinde harfi yazar.
- Öğrenci sözel ipucuyla tebeşiri tutarak harfi havada çizer.
- Öğrenci sözel ipucuyla harfi tahtada yazar.
- Öğrenci sözel ipucuyla kalemi tutarak harfi havada yazar.
- Öğrenci sözel ipucuyla harfi kağıda yazar.
- Öğrenci sözel ipucu kullanmadan harfi kağıda yazar.

Önemli Notlar

- Öğrencinin harf çiziminden önce temel çizgileri (dik, yatay, sola eğik, sağa eğik, eğri, daire) çizmesi gerekir. Önce benzer çalışmayı temel çizgiler için yapmanız gerekir.
- Bazı zihin engelli öğrencilere bitişik eğik yazı harflerini kullanarak yazmayı öğretmek mümkündür ancak bu yazı hızını düşürür ve hata sayısını artırır. Bu nedenle orta düzeyde zihin engelli öğrencilere kitap harfleri ile yazmayı öğretmek daha iyi olabilir.

Nasıl Öğretebiliriz?

- Öğretimde sözel ipucu, model olma, kısmi fiziksel ve tam fiziksel ipuçlarını kullanabiliriz. Hem temel çizgiler hem de harf çizimleri için aynı öğretim sırasını ve yöntemlerini kullanabiliriz.
- Vacc ve Vacc'ın (1979) yöntemi size örnek olarak verilmiştir. Siz çalışırken sözü edilen ipuçlarının tümünü kullanabilirsiniz.
- Öğrencinin çizemediği harflerin çizimini sırayla tek tek öğretmelisiniz.
- Önce harfin üzerinden geçerek çizdirin, noktaları birleştirerek çizdirin, en son bakarak çizdirin. Harfleri öğrendikten sonra bakmadan söylendiğinde çizdirin.

-
- O halde becerinin adımları şu sırayı izleyebilir:
Örnek: A harfi çizme adımları:
 - Üzerinden giderek çizer.
 - Çizgileri birleştirerek çizer.
 - Örneğine bakarak çizer.
 - Tüm bu adımları sırayla ve ipuçlarını kullanarak öğretebilirsiniz.
 - Bu adımlara kumda çizer, havada çizer vb. adımlar ekleyebilirsiniz.
 - Unutmayın önce temel çizgileri çizmeyi öğretmelisiniz.

-
- Temel çizgi adımları:
 - Dik çizgi çizer.
 - Yatay çizgi çizer.
 - Sola eğik çizgi çizer.
 - Sağa eğik çizgi çizer.
 - Eğri çizgi çizer.
 - Daire çizer.
 - Temel çizgi öğretiminde de ipuçlarını kullanabilirsiniz.